

Вікторія Рожелюк, Ольга Завитій

Аналіз відхилень і бюджетний контроль підприємств суб`єктів ринкового середовища

Економічна ситуація в Україні вимагає прийняття радикальних заходів щодо перебудови господарського механізму, створення гнучкої системи управління та контролю, яка б дозволила оперативно і компетентно визначити шляхи стабілізації економіки і переведення її в ринкові умови господарювання; забезпечити ефективну діяльність підприємства та його виробничих підрозділів, точно обліковувати всі витрати підприємства в місцях їх виникнення та центрах відповідальності.

Дієвий контроль за виробничими затратами можливий при застосуванні методики бюджетування. У вітчизняній економічній практиці бюджети в повному розумінні цього слова ніколи не використовувалися, крім кошторисів, які складали підприємства у комплексі техпромфінплану, С.Ф. Голов та В.І. Єфіменко дають визначення бюджету як плану майбутніх операцій, виражених у кількісному і вартісному вимірниках і формують наступну мету бюджетування:

- здійснення періодичного планування;
- забезпечення координації, кооперації та комунікації;
- змусити менеджерів кількісно обґрунтувати їхні плани;
- забезпечення обґрунтованості витрат на діяльність підприємства;
- створення для оцінки і контролю виконання;
- мотивація працівників через орієнтацію на досягнення мети організації;
- виконання вимог законів та контрактів.

Звідси можна зробити висновок, що бюджети на відміну від традиційних в умовах планової економіки кошторисів, охоплюють весь комплекс витрат та фінансових результатів діяльності.

Головними стадіями бюджетного процесу є:

- визначення головних напрямів діяльності підприємства і затвердження осіб, які відповідають за підготовку бюджетів;
- попереднє складання бюджетів;

- обговорення програми бюджетного планування з керівництвом;
- координація та аналіз запланованих бюджетів;
- затвердження загального бюджету.

В практиці використовують бюджети двох видів; постійні та гнучкі.

Бюджет – це офіційний документ, бізнес-план управління компанією, який виражається в фінансових термінах і складається з орієнтацією на бажані результати в майбутньому.

Процес розробки бюджетів починається із збору необхідної інформації по виробництву, реалізації продукції, надання робіт та послуг або інших оперативних даних по кожному виробничому підрозділу підприємства. На підприємствах застосовують різні методи складання бюджетів.

Основний бюджет на підприємстві в ринковій інфраструктурі складається з таких елементів:

- бюджет грошових коштів;
- бюджет використання матеріалів;
- бюджет прямих трудових витрат;
- бюджет виробничих непрямих затрат на виробництво; бюджетний звіт про прибуток.

Процес бюджетування використовується на підприємстві з метою:

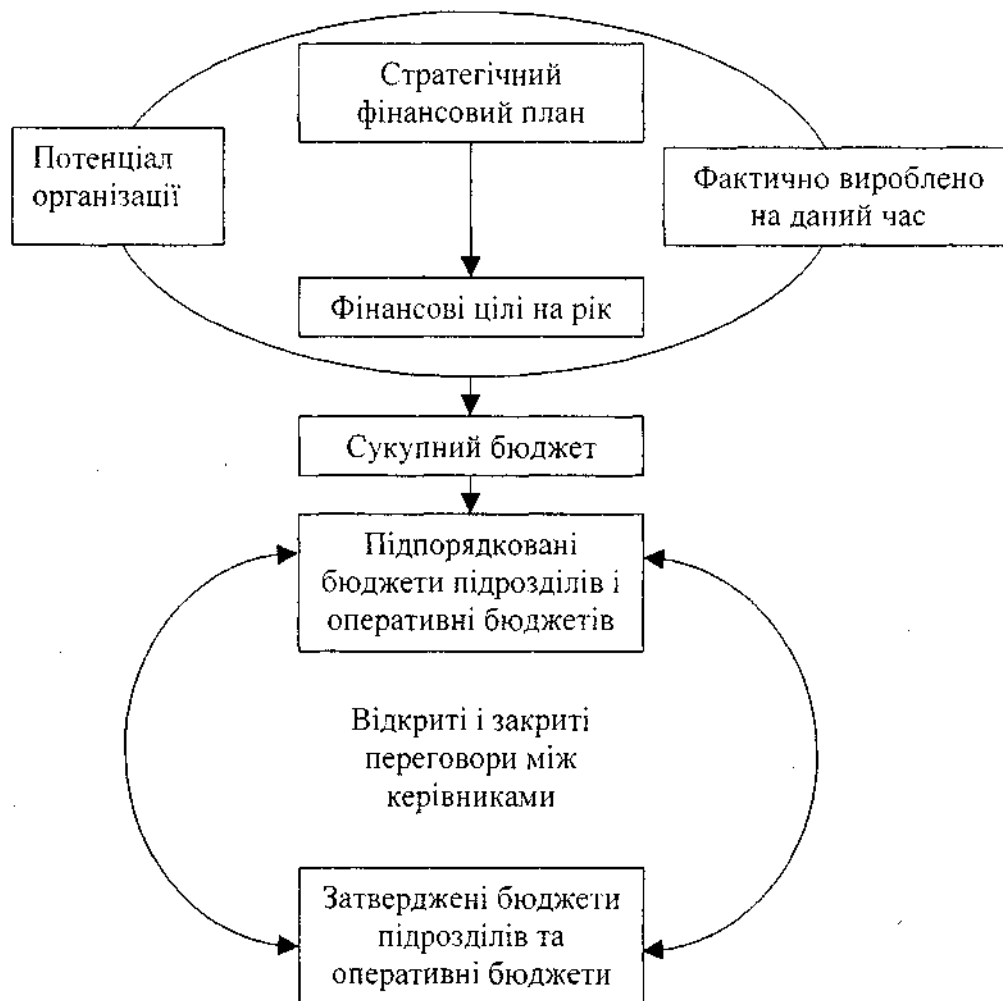
методу планування використання ресурсів підприємства з точки зору потенційних ринкових можливостей;

регулярного і систематичного засобу діяльності підприємства по прогнозуванню;

засобів контролю діяльності різних груп всередині підприємства;

засоби мотивації персоналу підприємства для досягнення рівня виробництва.

В різних підприємствах бюджетування відіграє важливу роль в залежності від організаційних можливостей підприємства. Повна схема бюджетного процесу показана на мал. 1.

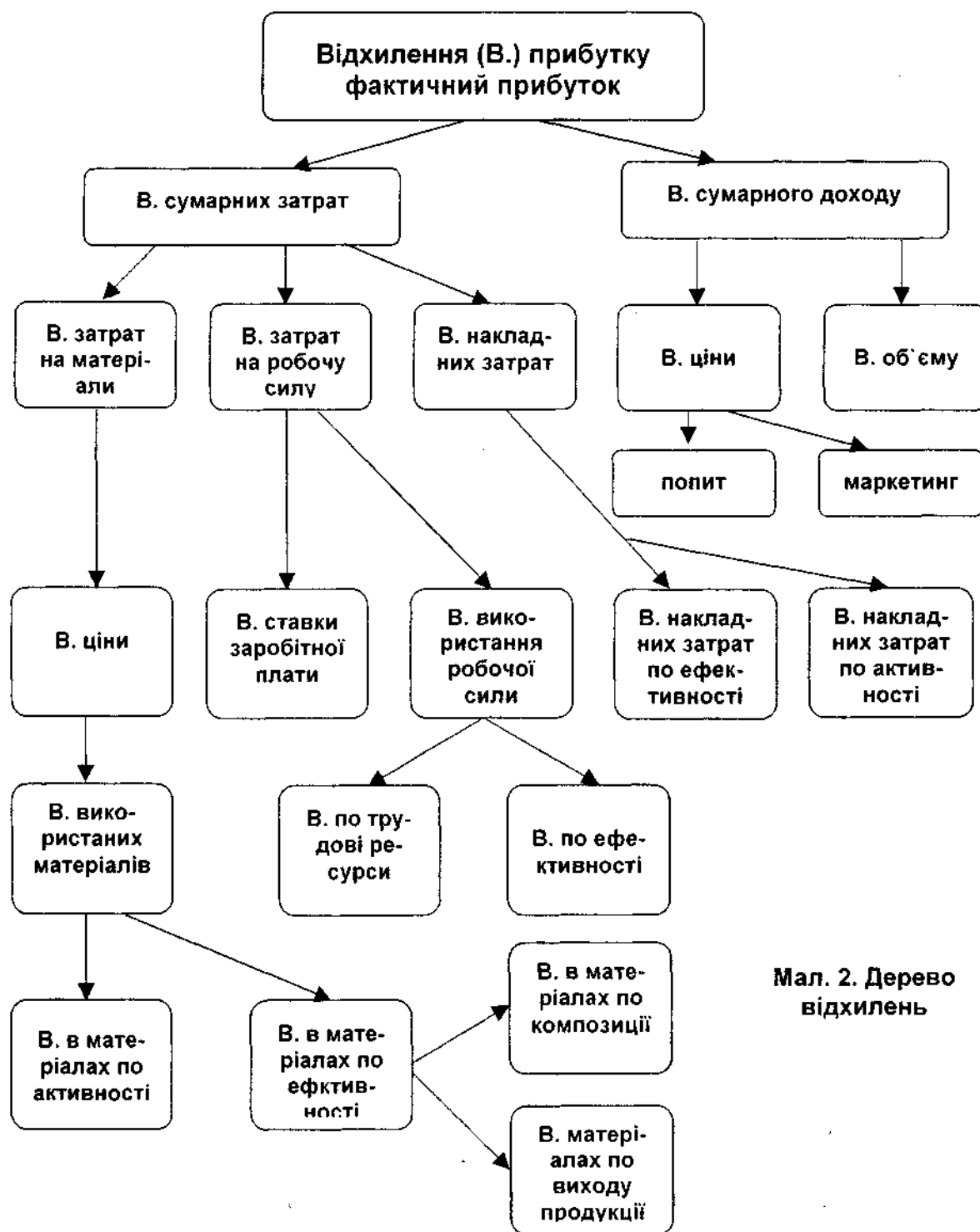
Мал. 1. Бюджетний процес в цілому.

Бюджет підприємства – дуже важливий інструмент управлінського контролю. Після взаємозгоди і початку реалізації планів виникає необхідність в порівнянні їх з фактичними результатами. Відхилення між фактичними і бюджетними показниками дозволяють керівникам:

виявити області, де виробництво виявилось вище або нижче очікуваного результату; приймати рішення про необхідні модифікації в майбутніх планах з метою в залежності з поточними фактичними результатами.

Аналіз відхилень – це метод аналізу між бюджетними і фінансовими затратами.

Після підрахунку фактичних виробничих затрат і доходів ми виявили відхилення із бюджетними затратами і доходами. Ми називаємо ці розбіжності затрат або доходів «відхиленнями» і важливою частиною роботи керівника являється виявлення причин виникнення цих відхилень тоді коли вони сприятливі.

Мал. 2. Дерево відхилень

Основні задачі аналізу відхилень:

- валові бюджетні відхилення по сумарних показниках прибутку, доходів і витрат;

Наукові записки

- відхилення по ціні і об'єму;
- відхилення у використанні матеріалів по їх номенклатурі і виходу продукції;
- відхилення постійних накладних витрат;
- відхилення продажу, які відображають криву попиту на планові показники рівня випуску і ціни.

На малюнку 2 ми покажемо структуру проведення аналізу відхилень.

Ми будемо використовувати основну формулу:

$$\text{Прибуток} = \text{Дохід} - \text{Затрати},$$

із якої випливає:

Відхилення сумарного прибутку =

Відхилення сумарного доходу – Відхилення сумарних затрат.

Важливо відмітити, що відхилення самі по собі не є засобом точної звітності; вони приміняються тільки тоді, щоб звернути увагу на найбільш проблемні підрозділи підприємства.

Отже, впровадження в практику діяльності підприємств всіх форм власності бюджетного планування, як методу контролю істотно поліпшить управління підприємством та ефективність його роботи з метою максимального одержання прибутків.

Література

1. Боб Район. Стратегический учёт для руководителя / Пер. с англ. под ред. В.А. Микрюкова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 616 с. 2. Clarre, R. and Mc Guinness, T. (eds), The Economics of the Firm. Blackwell, 1987 (Экономика фирмы). 3. Cooper, R. and Kaplan, R.S., The Design of Cost Management Systems – text, cases and readings. Prentice Hall international, 1991 (Структура систем управления затратами – текст, примеры и литература). 4. Уилсон Л. Финансовый менеджмент в малом бизнесе. / Пер. с англ. В.А. Микрюкова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 256 с. 5. Положення (стандарт) Бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Анотація

В статті відображено особливості побудови аналізу відхилень і бюджетного контролю суб'єктів ринкового середовища. Звернуто увагу на забезпечення контролю за виробничими затратами і методикою бюджетування. Впровадження в практику діяльності підприємств всіх форм власності бюджетного планування, як методу контролю істотно поліпшить управління підприємством та ефективність його роботи з метою максимального одержання прибутків.

Аннотация

В статье отображено особенности построения анализа отклонений и бюджетного контроля субъектов рыночной среды. Обращено внимание на обеспечение контроля за производственными затратами и методикой бюджетования. Внедрение в практику деятельности предприятий всех форм собственности бюджетного планирования, как метода контроля существенно улучшит управление предприятием и эффективность его работы с целью максимального получения прибыли.

Annotation

The article deals with the particularities of structure and budgetary control of market environment participants. The attention is paid to the production expenses control and principles of budgeting. Practical implementation of all forms of budget planning, as a method of control will improve vitally the management of enterprise and efficiency of its performance in order to get the maximum profit.